

חלק א

1. טעם באוכל טעם בחכמה.
2. הנאת גרון תענוג ולא תועלת. הנאת מעיים תועלת ולא תענוג (רק ביטול צער של הרגשת רעב)
3. דבר המהנה מקרי טעם. המהנה באוכל מקרי טעם. והמהנה בחכמה מקרי טעם
4. ומשום שחכמה לנפש כאכילה לגוף. יש בחכמה ידע, כלומר עובדות והלכות. וזה תזונה לנפש ולשכל כמו הנאת מעיים לגוף. ובוזה איכא לנפש תועלת של תזונה אולם לא תענוג.
5. ואילו הבנת הטעם היא המהנה לנפש ולשכל, היא המביאה לתענוג. לולא תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי. מתיקות השעשוע מבטלת את מרירות הצער.

חלק ב

6. שם שם לו חק ומשפט. בחכמה יש חק, שנראה שאין בו טעם. ויש משפט, מה שטעמו מוכן לכל.
7. במאכל כנגדו, יש דבר מר, שטעמו רע, ודבר מתוק, שטעמו יש בו תענוג.
8. המים במרה היו מרים. ולכן כנגד זה, דוקא שם, שם לו חק.
9. ונהפכו המים למתוק. וכנגד זה, דוקא שם, שם לו משפט.
10. ויורהו ה' עץ, בחז"ל, לא כתיב ויראהו אלא ויורהו מלשון הוראה.
11. כלומר נהפכו ממרים למתוקים על ידי הוראה. דפירש"י להורותם זו גמרא, להבין טעמי ההלכות. שהוספת טעם ההלכה, הוא הוספת טעם המתיקות למים של תורה
12. [וע' להלן. וע' עוד בחז"ל שם, הקב"ה ממתיק המר על ידי המר, דהיינו עץ המר. ואיתא עוד בחז"ל שם, היינו עץ החיים. והיינו האמונה, צדיק באמונתו יחיה. כלומר, לקיים על אף שהטעם לא ידוע].
13. [מדרכי בן יאיר בן שמעי בן קיש איש ימיני. ריח, מראה, קול, מישוש, טעם בנימין יאכל עד]

חלק ג

14. מה היה חטא עץ הדעת, והלא דעת היא מעלה גדולה לנפש. אלא החטא בעץ הדעת הוא שעבודתו תהיה זקוקה להבנת הטעם.
15. ולשון הפסוק, נחמד העץ להשכיל [וטעם עץ ופרי שוין]. הכל ענין התאוה להבין הטעם, והיינו להשכיל הטעם כתנאי הכרחי לעבודתו. וזה חטאו של עץ הדעת.
16. ואילו עץ החיים היינו כח האמונה, וכמש"כ צדיק באמונתו יחיה.
17. וכמשכ בטח בה' ועשה טוב ורעה בשכר האמונה. ומשום שאמונה היא ידיעה ללא הטעם, וזה תזונה לנפש, כמורעה לצאן, והיינו ורעה בשכר האמונה, כלומר ליזון משכר האמונה.

חלק ד

18. אברהם אבינו בהבטחת הבנים האמין בה' ויחשבה לו צדקה. והיינו התיקון לחטא אדם הראשון בעץ הדעת. וזה הכיר את בוראו באמונה. וזה התהלך לפני והיה תמים. ומילה חוק ולא משפט. חק שם בבשרו. וכתוב ברמח"ל שאברהם אבינו הגיע לדרגת אדה"ר קודם החטא.
19. ואילו בהבטחת הארץ אמר במה אדע. וזה מעין חטא עץ הדעת. ונדרש תיקון גלות מצרים. עד ויאמינו בה ובמשה עבדו. להגיע לדרגת אמונה דעץ החיים.
20. וזה מה שכתוב חסל סדור פסח... וחקתו. דם מילה המצרים. חק ושורש האמונה. כמצות מילה לאברהם אבינו. קרבן פסח גם כן חק.
21. קומם קהל עדת מי מנה. רמז להבטחת זרע ספור הכוכבים אם תוכל לספור אותם.
22. בקרוב נהל נטעי כנה. היינו גפן. על פי מה שכתוב תהילים פ הבט משמים וראה ופקד גפן זאת טז וכנה אשר נטעה ימינך ועל בן אמצתה לך יז
23. פדויים לציון ברנה. כלומר קיום הבטחת ארץ ישראל.
24. והכוונה בזה, שעל ידי גאולת מצרים זכינו ונוכה להעלות תגובת הבטחת הארץ באמונה ללא ידיעה כמו שהיתה אצל הבטחת הזרע.
25. [צום ביטול טעם האוכל. ואסתר אכלה רק גרעינים]
26. [דבש וחלב תחת לשונך, והיינו מתיקות הטעם, ותזונת החלב]

חלק ה

27. והשתא, תיקון חטא עץ הדעת, בלוחות ראשונות, שעה שאמרו נעשה ונשמע, מי גילה רז זה לבני, של מלאכי השרת, והיינו שאין העשייה מותנת בהבנה, נשמע מלשון נבין, אלא נעשה בכל אופן, אפילו אם לא נשמע, כלומר לא נבין.

28. וזה מה שאמר רבא לצדוקי, תומת ישרים תנחם, כדרך העושים מאהבה, דבוטחים באהבתם שלא יטענו בדבר שלא יוכל לעמוד בו, והיינו תמים תהיה עם ה' אלקיך, לא לדרוש אחר טעם לפני שיעשה.
29. ולכן באותה שעה פרוחה זוהמתן, דנתקנה חטא עץ הדעת, והיינו עץ חיים היא, באמונה, למחזיקים בה.
30. וזה ענין ומתוק האור, דאור יש בו תזונה ומתיקות, והיינו המן, בחינה של אור השכינה לעתיד לבא, והיינו ומתוק האור, דלא נתנה תורה אלא לאוכלי המן, דמן מלשון מה הוא, שאלה שלא ידעו התשובה, והיינו עץ החיים, ביטול עץ הדעת, ולא היה במן טעם מצד עצמו, אלא רק כפי המחשבה,
31. ולכן ומתוק האור, דמתיקות התורה רק יתכן על ידי נעשה ונשמע
32. ולכן ויורהו ה' עץ בחזל היינו עץ החיים. שעל ידי עץ האמונה נמתקו המים. שאנו מאמינים שיש טעם אע"ג שאינו נגלה לנו. וזה משכ בחזל שהמתיק על ידי עץ שהוא בעצמו מר.
33. וזה מש"כ טוב טעם ודעת למדני כי במצותך האמנתי. תלמדני הטעם משום שהמצוה אצלי אמונה, כלומר הנני מצווה לא מחמת הבנת הטעם אלא מצד האמונה. ולכן אין חשש שהבנת הטעם תגביל עבודתי
34. וזה מש"כ באהבה רבה בעבור אבותנו שבטחו בך ותלמדם חקי חיים, חוקים דוקא, דחיים נובע ממה שאין בו טעם, צדיק באמונתו יחיה, כן תחננו ותלמדנו, להבין ולהשכיל וכו', כלומר, שטרם בקשתנו בענין הבנה, בהכרח עלינו להקדים בזכות הבטחון, והיינו חקי חיים, דאלמלא הבטחון, יש בהבנה סכנה של חטא עץ הדעת ומוות.
35. ויבטחו בך יודעי שמך כי לא עזבת דורשך ה', ה' חפץ למען צדקו להגדיל תורה ולהאדיר.

חלק ו

36. ויהי אמן את הדסה. אמונה היא הידיעה שאין בה הבנת הטעם.
37. המאמץ ילד מקרי אמן מלשון אמונה. כאשר היתה באמנה אתו. שהרי אדם סומך על אהבת הוריו משום שיש בזה טעם, הדבר מובן שאביו ואמו שהוא חלק מהם יאהבו אותו. ואילו על אלו שאינם הוריו אין טעם לו לסמוך על אהבתם, ואין ביכלתו אלא לסמוך מצד אמונה.
38. הדסה יש בו ריח ואין בו טעם.
39. ולכן היה מרדכי אמן באמונה, דוקא את הדסה, מי שאין בה טעם.

חלק ז

40. ויחלוש יהושע את עמלק ויהי ידיו של משה אמונה עד בא השמש. המלחמה בעמלק על ידי אמונה. ליצנות אחת דוחה מאה תוכחות. רק למי שזקוק לטעם. וזה מה שהאומות מלעיגיין על החקים
41. וזה חטא שאול באנג, שהעמיק בחטא עץ הדעת, ועל ידו נולד המן שהיה צריך תיקון החטא על ידי אסתר מזרע שאול, ששאול לא קיים הציווי במה שלא הבין הטעם, ולכן התיקון דוקא על ידי אמן את הדסה שאין בה טעם
42. ולכן נתחייבו ר"ל מיתה לכל ישראל, כמו בחטא עץ הדעת. ונתקנה על ידי אורה זו תורה, קימו וקיבלו, נעביד ונקבל, נעשה ונשמע.
43. חייב איניש לבסומי, היינו ריחו של היין, שתות יינות מבושמים, ולא הטעם. עד דלא ידע, דהיינו ביטול הידיעה כתנאי מוכרח לעבודתו, וזהו התיקון לעץ הדעת, עד דלא ידע כלומר דאין צורך בעבודה לידיעת הטעם. מדוע המן ארור. מדוע מרדכי ברוך.
44. ובחז"ל יש אומרים עץ הדעת גפן היה, ותיקון החטא על ידי הגפן, עד דלא ידע. ועל עץ הדעת, גבוה חמישים אמה, חשב המן לתלות עליו, ולבסוף תלו המן עליו.